

Warszawa, 8 czerwca 2022

dr hab. Katarzyna Roszewska
Katedra Prawa Pracy
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

UNIWERSYTET GDANSKI

RPL/23839/2022 N
Data:2022-06-14

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Bożeny Bator
Zabezpieczenie społeczne inwalidów wojennych i wojskowych,
kombatantów oraz osób represjonowanych – pomiędzy
zaopatrzeniem społecznym z tytułu zasług a odszkodowaniem społecznym

W związku z powierzoną mi uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 28 lutego 2022 r. funkcją recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Bożeny Bator pt. „Zabezpieczenie społeczne inwalidów wojennych i wojskowych, kombatantów oraz osób represjonowanych – pomiędzy zaopatrzeniem społecznym z tytułu zasług a odszkodowaniem społecznym” przedkładałam recenzję wskazanej rozprawy.

1. Wybór tematu

Pani mgr Bożena Bator złożyła rozprawę doktorską zatytułowaną „Zabezpieczenie społeczne inwalidów wojennych i wojskowych, kombatantów oraz osób represjonowanych – pomiędzy zaopatrzeniem społecznym z tytułu zasług a odszkodowaniem społecznym”. Praca została przygotowana pod kierunkiem prof. UG dra hab. Marcina Zielenieckiego. Wybór tematu należy uznać za trafny. Dotychczasowy stan badań w tym temacie prezentuje się bardzo skromnie. Nieliczne opublikowane opracowania mają charakter cząstkowy, często już historyczny. Brakuje kompleksowych opracowań monograficznych zabezpieczenia społecznego służb mundurowych, nie wspominając o osobach poszkodowanych w wyniku działań wojennych i osób represjonowanych.

Temat jest niezwykle doniosły społecznie zważywszy nie tylko na historię Państwa Polskiego. Problematyka ta ma znaczenie uniwersalne. Większość państw w naszej kulturze prawnej mierzyła się w przeszłości z wyzwaniami związanymi z zabezpieczeniem społecznym dużej populacji osób poszkodowanych w wyniku działań wojennych i represji politycznych. Pytania związane z budową spójnego, stabilnego i sprawiedliwego społecznie systemu zabezpieczenia społecznego dla szeroko rozumianych grup społecznych związanych z obronnością kraju, walką na rzecz niepodległości i niezawisłości, czy wreszcie z zapewnieniem codziennego bezpieczeństwa są szeroko dyskutowane w Polsce również współcześnie. Jednym z powodów były ustawy dezubekizacyjne (ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, Dz.U. Nr 24, poz. 145 oraz ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, Dz. U. z 2016, poz. 2270). Ostatnio, już po złożeniu rozprawy przez Doktorantkę, podjęta została uchwała 7 sędziów SN z 15 grudnia 2021 (III UZP 7/21) dotycząca prawa do świadczenia również z systemu powszechnego emerytów wojskowych. Mimo wagi problemu, nie podejmowano pogłębionych prac nad statusem i zakresem ochrony tych grup osób.

Autorka nie objęła rozważaniami wszystkich osób pełniących służbę mundurową, lecz skoncentrowała się na statusie i systemach świadczeń osób poszkodowanych działaniami wojennymi i jednocześnie osób cywilnych represjonowanych z przyczyn politycznych w różnych okresach historycznych przez III Rzeszę, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich i aparat państwowy w okresie Polski Ludowej. Mimo tego wyodrębnienia, zakres zagadnień objęty tematem jest ciągle bardzo szeroki, co znalazło odbicie w objętości pracy.

Pewne zastrzeżenie należy jednak wnieść do sprecyzowania tytułu rozprawy. Mowa o zabezpieczeniu społecznym szczególnych grup osób między zaopatrzeniem społecznym z tytułu zasług a odszkodowaniem społecznym. Autorka nie rozwija w swojej pracy wątku odszkodowania społecznego ani w ramach kategorii ryzyk socjalnych, ani w ramach form realizacji zabezpieczenia społecznego (szerzej o tym w dalszej części recenzji). Dochodzi również do takich konkluzji w rozdziale V i we wnioskach, które nieco inaczej pozycjonują

systemy obejmujące grupy osób poszkodowanych w wyniku działań wojennych i represji politycznych, niż sugerowałby tytuł. Niewykluczone, że intencją Doktorantki było podkreślenie wachlarza technik zabezpieczenia społecznego, wśród których można poszukiwać adekwatnych rozwiązań dla wskazanych grup społecznych. Z drugiej strony, we wstępie zaznacza, iż odnosi się w swojej pracy do zadośćuczynienia i odszkodowania dla wskazanych grup w świetle regulacji pozostających poza zakresem zabezpieczenia społecznego. W mojej ocenie temat mógłby ograniczać się do wskazania na: „Zabezpieczenie społeczne inwalidów wojennych i wojskowych, kombatantów oraz osób represjonowanych”.

Niewątpliwie wartością pracy jest ukazanie zabezpieczenia społecznego wskazanych grup społecznych w ujęciu ewolucyjnym i porządkującym wielość rozwiązań prawnych kierowanych do tych podmiotów. Praca została przygotowana w 2021. Wojna w Ukrainie w dramatyczny sposób czyni temat jeszcze bardziej aktualnym.

2. Struktura, układ treści i zakres pracy

Struktura i układ rozdziałów w pracy są prawidłowe. Praca składa się z sześciu obszernych rozdziałów merytorycznych. We wstępie Autorka wskazuje na uzasadnienie podjęcia tematu, związane z nim problemy i wątki badawcze podejmowane w kolejnych rozdziałach. Rozdziały merytoryczne zostały zaproponowane w przekonującym, logicznym układzie. Rozbudowane punkty w kolejnych rozdziałach wynikają z odrębnego omawiania przez Autorkę wielu systemów świadczeń dla poszczególnych grup. Choć dla przykładu w rozdziale I pkt. 1.8 – 1.10 z powodzeniem mogłyby być ujęte łącznie i w sposób bardziej skondensowany. Pewną trudność może sprawiać również znalezienie wspólnego mianownika i zarazem uzasadnienia dla wyodrębnienia aż 16 punktów w V rozdziale. Punkt 5.1 w spisie treści brzmi też tak samo jak tytuł rozdziału V, nieco inaczej został on sprecyzowany w treści pracy (s. 379).

Kluczowe dla pracy są rozdziały II-V. Rozdział I ma charakter wprowadzający i poprzedzający zasadnicze rozważania w pracy. Choć jest on zdecydowanie za długi, a niektóre fragmenty nie wnoszą wiele do tematu, sama prezentacja konstrukcji zabezpieczenia społecznego ze względu na specyfikę dalszych rozważań i mało upowszechnioną wiedzę na ich temat jest jak najbardziej uzasadniona. Następne rozdziały (II-IV) koncentrują się kolejno na historycznych uwarunkowaniach kształtowania się odrębnych regulacji ryzyk socjalnych

inwalidów wojennych i wojskowych, kombatantów i osób represjonowanych, zakresach podmiotowych i przedmiotowych regulacji prawnych poświęconych tym podmiotom. Rozdział V przedstawia charakter prawny regulacji obejmujących wskazane podmioty i ich uprawnienia. Ostatni merytoryczny rozdział (VI), krótszy od pozostałych, poświęcony został grupom osób występującym o przyznanie uprawnień z tytułu podlegania innym jeszcze represjom w czasie wojny 1939-1945 i w okresie powojennym.

3. Metody i hipotezy badawcze

Doktorantka nie wskazuje wprost przyjętych metod i jednoznacznych hipotez badawczych we wstępie swojej pracy. Wyraźne wskazanie na założenia metodologiczne we wstępie rozprawy z pewnością ułatwiłoby Doktorantce prezentację i analizę podjętych zagadnień. Jednak układ i treść pracy pozwalają przyjąć, iż posłużyła się przede wszystkim metodą dogmatyczno-prawną i historyczną. Podobnie wczytując się w założenia kolejnych rozdziałów ukazane we wstępie oraz w dalsze fragmenty pracy z łatwością dostrzec można przewodnią myśl pracy, której podporządkowane zostały rozważania. Autorka zgłasza wątpliwość, czy omawiane grupy społeczne należy kwalifikować do systemu zaopatrzenia społecznego, zwraca uwagę na uwarunkowania kształtowania się tych rozwiązań prawnych, które zaważyły o tej kwalifikacji. Jednocześnie podnosi ich autonomię, związki z innymi systemami i stawia jako problem potrzebę przeanalizowania prawidłowego usytuowania tych szczególnych systemów w obszarze zabezpieczenia społecznego.

Zakres pracy jest bardzo szeroki. Zaletą tak szerokiego ujęcia tematu jest możliwość zestawienia i porównania różnych rozwiązań prawnych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego skierowanych do osób doświadczonych działaniami wojennymi i represjami na tle politycznym. Zbyt szeroki zakres rozważań rodzi również pewne ryzyka. Może prowadzić do zbyt dużego rozproszenia rozważań nad zróżnicowanymi i podlegającymi zmianom w czasie regulacjami dla poszczególnych grup, czego miejscami nie udało się Autorce uniknąć. Brak dyscypliny metodologicznej zapewne przyczynił się do zbyt kazuistycznego rozbudowania treści pracy. To spowodowało, że niektóre celnie postawione szczegółowe zagadnienia badawcze nikały w gąszczu szczegółowych danych. Rozumiem, że przy zaproponowanym podejściu do tematu trudno osiągnąć balans między analizą szczegółowych rozwiązań prawnych a poszukiwaniem ich cech i właściwości. Sama szczegółowość rozważań jest też w jakimś zakresie wymuszona olbrzymim rozproszeniem rozwiązań prawnych obejmujących te grupy osób. Jednak wyraźne określenie ram badawczych pomogłoby Autorce w utrzymaniu

również samodyscypliny badawczej i pozwoliło wyeksponować najbardziej doniosłe wątki. Same bowiem kompetencje badawcze Autorki, Jej wnikliwość i znajomość tematu nie budzą wątpliwości.

4. Merytoryczna ocena treści

Merytoryczna ocena rozprawy naukowej w procesie recenzyjnym wymaga uwzględnienia kompleksowości, wnikliwości, jakości badań, jak również oryginalności pracy. Ustawowe kryteria oceny pracy naukowej wskazują, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata lub kandydatki w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Na wstępie wskazać należy, że ocena merytoryczna rozprawy Pani mgr Bożeny Bator jest jednoznacznie pozytywna. Doktorantka podjęła się zbadania bardzo interesującego i zarazem nie podejmowanego do tej pory w takim zakresie problemu naukowego. Zgłoszone poniżej uwagi krytyczne dotyczą konkretnych wątków. Nie odnoszą się do całości pracy i nie rzutują na jej ogólną pozytywną ocenę. Wysoki poziom wiedzy teoretycznej Autorki, znajduje odzwierciedlenie w pracy, dostarcza cennych uwag merytorycznych, wzbogaca dorobek doktryny zabezpieczenia społecznego.

W rozdziale I Doktorantka dokonuje charakterystyki zabezpieczenia społecznego inwalidów wojennych i wojskowych, kombatantów oraz osób represjonowanych. Odwołuje się do wiodących poglądów w tym zakresie. Porządkuje wybrane pojęcia i rozwiązania prawne. Stara się umiejscowić analizowane w dalszych rozdziałach grupy podmiotów i zakresy uprawnień w systemie zabezpieczenia społecznego, wykazać wzajemne powiązania między poszczególnymi rozwiązaniami prawnymi w ramach zabezpieczenia społecznego. Podnosi kwestię schematycznego przyporządkowywania rozwiązań prawnych dla tych podmiotów do systemu zaopatrzenia społecznego. Wskazuje, że powielanie tego schematu ma swoje źródła w braku analizy charakteru prawnego i konstrukcji prawnych tych rozwiązań. Prawidłowo identyfikuje problem znacznego zróżnicowania rozwiązań prawnych nawet przy analogicznych lub zbliżonych przesłankach objęcia ochroną. Rozdział ten, mimo że bardzo obszerny, pozostawia natomiast niedosyt w kwestii problematyki odszkodowania społecznego. Autorka nie podejmuje odrębnych, szczegółowych rozważań nad jego miejscem w systemie

zabezpieczenia społecznego, nie poświęca mu uwagi w punkcie poświęconym ryzykom socjalnym.

W II rozdziale Autorka szeroko omawia historyczne rozwiązania prawne. Analizuje przesłanki wyodrębnienia określonych kręgów podmiotowych objętych ochroną. Stara się ustalić cechy i charakter prawny tych rozwiązań prawnych. Dowodzi, że ukształtowany konglomerat świadczeń pieniężnych i uprawnień niepieniężnych zawiera w sobie cechy różnych systemów: zaopatrzenia społecznego, prawa pracy, opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.

Rozdział III pracy koncentruje się na zakresach podmiotowych regulacji prawnych przewidujących zaopatrzenie inwalidów wojennych i wojskowych oraz uprawnienia kombatanów i osób represjonowanych. Tę część pracy zaraz po uwagach wprowadzających otwiera punkt poświęcony podstawom konstytucyjnym ustanowienia kręgu podmiotów uprawnionych do zaopatrzenia i określonych uprawnień. Wydaje się, że właściwszym miejscem dla tych rozważań byłby rozdział I ze względu na jego porządkujący zakres. Jednak przyjęte przez Doktorantkę miejsce rozważań konstytucyjnych też nie jest pozbawione racji, zważywszy, że prowadzi je z pozycji zakresu podmiotowego, któremu poświęcony jest cały rozdział III. Pod względem merytorycznym jest to jednocześnie bardzo dobry fragment pracy. Ukazuje genezę i ewolucję konstytucyjnych podstaw obejmowania ochroną na szczególnych zasadach osób zasłużonych w walkach o niepodległość i suwerenność państwa lub represjonowanych z tego powodu. Zwraca uwagę na odmiennosc sformułowań i miejsce regulacji w kolejnych ustawach zasadniczych. Dokonuje interpretacji pojęć składających się na konstytucyjny obowiązek objęcia ochroną tych osób; poczynszy od rozważań nad wskazaniem zobowiązanego (Rzeczpospolita Polska) poprzez pojęcia: weterani, inwalidzi wojenni, walki, niepodległość. Analizuje różnice, wzajemne relacje między weteranami a kombatanami, między walką a uczestnictwem w innych działaniach, czy między niepodległością a suwerennością. W kompetentny sposób wskazuje dalej na przyczyny wyłączenia niektórych osób z katalogu kombatanów. W dalszych punktach rozdziału Autorka szczegółowo przedstawia kolejne regulacje prawne obejmujące inwalidów wojennych, wojskowych, kombatanów, cywilnych ofiar działań wojennych, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych, osób deportowanych do pracy przymusowej, osadzonych w obozach pracy oraz ofiar represji w różnych okresach historycznych, represjonowanych działaczy opozycji.

W rozdziale IV zaprezentowany został zakres przedmiotowy systemów uprawnień inwalidów wojennych i wojskowych oraz kombatantów i osób represjonowanych. Pani Bożena Bator poddaje analizie ciągle ewoluujący zespół świadczeń i innych uprawnień dla tego kręgu podmiotów. Wskazuje, że zmiany te postępują w sposób nierównomierny, zarówno pod wpływem działania ustawodawcy, jak i samych uprawnionych występujących poprzez reprezentujące ich organizacje społeczne. W interesujący sposób zestawia tradycyjne przesłanki ochrony w systemie zabezpieczenia społecznego z tymi, na których formułowane są zakresy przedmiotowe uprawnień przysługujących uczestnikom walk i ofiarom represji. Podkreśla znaczenie korelacji świadczeń społecznych kierowanych do tych osób z innymi systemami, w tym zwłaszcza z systemem ochrony zdrowia, ubezpieczeń społecznych, pomocy społecznej, rynkiem pracy, czy nawet z prawem podatkowym.

Zarówno rozważania nad zakresem podmiotowym, jak i przedmiotowym są bardzo szczegółowe. W ramach różnych grup poddanych analizie Autorka w ślad za ustawodawcą wskazuje na występujące różnice również wewnątrz tych grup, ze względu na służbę w poszczególnych oddziałach lub okresach. Nie zapomina ani o przymusowych pracownikach seksualnych na terenach okupowanych przez III Rzeszę, ani o tzw. batalionach robotniczych Marszałka Rokossowskiego, o których mylnie sądzi się, że składały się przede wszystkim z więźniów politycznych. Dlatego z uznaniem należy przyjąć podjęcie przez Autorkę i tych wątków. A przede wszystkim podkreślić trzeba, iż Pani Bożena Bator wykazała się również wiedzą historyczną, dużą dokładnością i wnikliwością badawczą. Jednocześnie jednak niektóre szczegółowe rozważania na temat uprawnień również członków rodzin na przestrzeni ponad 100 lat, aż po wskazanie procentowych wysokości i kwot przysługujących dodatków mogą utrudniać odbiór rozprawy. Dlatego dobrym rozwiązaniem są ostatnie podpunkty rozdziałów, w których Autorka stara się konkludować wcześniejsze szczegółowe informacje, wyłaniać wspólne elementy i różnice pomiędzy analizowanymi rozwiązaniami prawnymi. Szkoda, że nie każdy rozdział został opatrzony takim analitycznym podsumowaniem.

Rozdział V wieńczy rozważania merytoryczne rozprawy. Koncentruje się na charakterze prawnym systemu zaopatrzeniowego inwalidów wojennych i wojskowych oraz systemów uprawnień kombatantów i osób represjonowanych. Wychodząc z założenia autonomii poszczególnych systemów zabezpieczenia społecznego (ubezpieczeń społecznych i zaopatrzenia społecznego) zwraca uwagę, iż nie został dostrzeżony do tej pory poziom wyodrębnienia i charakter rozwiązań prawnych obejmujących szczególne grupy społeczne. Autorka dokonuje tego wyodrębnienia oraz przedstawia cechy i funkcje tych szczególnych

systemów. Podstaw prawnych upatruje w normach konstytucyjnych (preambuła, art. 19, art. 67). O ile system ubezpieczeń społecznych opiera się na wspólnocie ubezpieczonych, tak funkcjonowanie systemów szczególnych wynika z solidarności społecznej we wspólnocie narodowej. Doktorantka rozwija tę myśl i wyodrębnia cechy solidarności społecznej w odniesieniu do omawianych szczególnych grup społecznych. Odrzuca cechę przezorności grupowej w systemach szczególnych grup społecznych i wzajemność stosunku zobowiązaniowego. Podkreśla, że bez znaczenia pozostaje forma i okres aktywności zarobkowej. Natomiast charakterystyczna jest cezurą czasowa na potrzeby oznaczenia przedziału czasowego działań, które są przesłanką do objęcia ochroną. Z uwagi na wyjątkowy charakter tych systemów pojawia się kwestia zbiegu uprawnień z systemem powszechnym, w którym często te osoby również uczestniczą. Autorka wskazuje również na odrębności i podobieństwa siatki pojęciowej, procedur, finansowania świadczeń przez budżet państwa w systemach szczególnych w stosunku do ich finansowania względem żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy szeroko rozumianych służb mundurowych. Wreszcie krytycznie odnosi się do modeli uprawnień przewidujących liczne, cząstkowe świadczenia pieniężne w postaci dodatków, ulgi, które mają niekiedy charakter pozorny. W ostatnim punkcie omawia rodzaje świadczeń mające charakter zadośćuczynienia lub odszkodowania przyznawane na podstawie ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz ustawy z 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956-1989 i z funduszy Niemiec oraz Austrii. Szczegółowo prezentuje starania o przyznanie takich świadczeń osobom zesłanym i deportowanym przez władze ZSRR w latach 1936-1956. Swoje rozważania w tym miejscu Doktorantka podpira literaturą z zakresu prawa cywilnego. Szkoda, że nie przedstawiła szerzej koncepcji odszkodowania socjalnego w doktrynie zabezpieczenia społecznego.

Ostatni rozdział merytoryczny pracy (VI) to najkrótszy rozdział rozprawy. Przedstawione zostały grupy występujące o przyznanie uprawnień z tytułu podlegania represjom w okresie II wojny światowej lub w okresie powojennym - małoletnie ofiary wojny 1939-1945, osoby wysiedlone z Gdyni w latach 1939-1940, osoby wcielone do Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”. Mimo, iż ten fragment pracy uzupełnia wiodące rozważania we wcześniejszych fragmentach, z uznaniem należy zauważyć z jaką dokładnością Autorka analizuje zakres podmiotowy tych grup, ich postulaty i problemy towarzyszące ich unormowaniu.

Autorka kończy rozprawę wnioskami. Na ich wstępie podkreśla znaczenie wydarzeń historycznych, polityczno-społecznych i ustrojowych dla kształtowania się rozwiązań ochronnych wobec osób zasłużonych w walkach i działaniach na rzecz niepodległości i suwerenności państwa lub represjonowanych z tego powodu. Krytycznie odnosi się do kwalifikowania tych rozwiązań do zaopatrzenia społecznego, jak słusznie sądzi, głównie z powodu historycznego, tradycyjnego ich ujmowania tą metodą. Wskazuje na skutki ramowego ujęcia w Konstytucji obowiązku państwa ochrony weteranów. Przedstawia zebrane w wyniku analizy dokonanej w pracy argumenty przeczące zaopatrzeniowemu charakterowi tych regulacji. Podaje przykłady międzysystemowego przenikania się uprawnień. Wyodrębnia ponad 20 wspólnych cech omawianych regulacji. Niektóre z nich są właściwe również innym rozwiązaniom prawnym, w tym – rozwiązań o powszechnym charakterze. Niemniej Autorka starała się w ten sposób wykazać pewien wspólny, pełny, modelowy zespół cech systemów obejmujących poszczególne grupy społeczne, jednocześnie podkreślając ich odrębność i autonomiczność względem systemu ubezpieczeniowego, zaopatrzeniowego i pomocowego. Doktorantka konkluduje, że można mówić o jednym systemie obejmującym te poszczególne grupy społeczne, który ma postać systemu zaopatrzeniowo-pomocowego. Szkoda, że niewątpliwie ogromny wysiłek włożony w przygotowanie rozprawy nie skłonił Autorki do przedstawienia we wnioskach postulatów *de lege ferenda*. Choć pewne postulaty pojawiają się we wcześniejszych fragmentach pracy, jak na przykład postulat uporządkowania świadczeń, zastąpienia kilku świadczeń jednym (rozd. V pkt. 5.15).

5. Dobór źródeł i ich wykorzystanie w pracy

Dobór źródeł i ich wykorzystanie w rozprawie należy ocenić jako zadowalające. Autorka korzystała z wielu aktów prawnych związanych z tematem, wnikliwie podchodząc również do ich zmian mających wpływ na rozważania w pracy i licznych projektów aktów prawnych. Ustaliła źródła prawa międzynarodowego i europejskiego. Dokonała bardzo rzetelnej oceny norm konstytucyjnych (art. 19 i art. 67) z uwzględnieniem poprzednich ustaw zasadniczych. Sięgnęła do dorobku orzeczniczego związanego z tematem. Natomiast Pani Bożena Bator nie zawarła w pracy wykazu licznych, w tym historycznych, źródeł prawa, przywoływanych w pracy oraz danych statycznych, do których odwołuje się w pracy.

Doktorantka posłużyła się również prawidłowo dobraną literaturą przedmiotu. Poważną część źródeł w tym zakresie stanowią pozycje historyczne, które nadają rozważaniom szerszą perspektywę, pozwalają uwzględnić kontekst społeczno-historyczny i polityczny. Literatura prawnicza została dobrana w sposób adekwatny do podejmowanych zagadnień. Nie jest to zarazem obszerny dorobek. Spośród pominiętych pozycji można wskazać raptem na artykuły T. Liszcz, Zaliczanie do okresu ubezpieczenia emerytalno-rentowego czasu pozostawania bez pracy z powodów politycznych, PiZS 1996, nr 6, czy K. Roszewska, Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie stanu wojennego w 30-lecie jego wprowadzenia (w:) A.Redak-Ciszewska, M. Włodarczyk (red.) Wartości i interesy. Wokół encykliki *Laborem exercens* Jana Pawła II, Łódź 2014. Wydaje się, że w rozważaniach na temat zabezpieczenia społecznego należało uwzględnić również inne prace T. Zielińskiego, poza przytoczonym artykułem. Nie został także wyczerpany potencjał naukowy monografii K. Stopki, Świadczenia odszkodowania socjalnego w prawie polskim, Warszawa 2018, choć w ogóle monografia ta została w rozprawie kilkakrotnie przywołana.

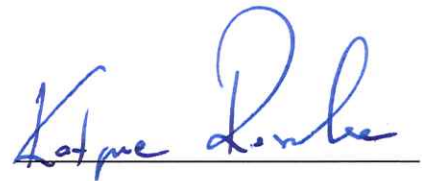
6. Warsztat naukowy

Warsztat naukowy Autorki jest zadowalający. Choć rozróżnić należy wnikliwość badań, biegłość w posługiwaniu się źródłami prawa i dotychczasowym dorobkiem doktryny oraz judykatury od umiejętności konkludowania rozważań. Autorka wykazała się dużą znajomością tematu. Porusza się w nim bardzo swobodnie. Natomiast zdolność do pewnej dyscypliny badawczej, precyzji pojęciowej, selekcji dostarczanej w pracy naukowej wiedzy wymaga jeszcze pracy u Autorki. Praca jest miejscami nadmiernie rozbudowana, zawiera zbędne dane liczbowe, niekiedy rozważania koncentrują się zbyt na wybranych wątkach. Dla przykładu rozważania w rozdziale I są bardzo rzetelnie podane w zakresie technik ubezpieczeniowej i zaopatrzeniowej, ale oszczędnie odnoszą się do techniki opiekuńczej i pomijają wskazaną w tytule koncepcję odszkodowania społecznego.

Pani mgr Bożena Bator posługuje jasnym, zrozumiałym językiem. Pracę czyta się dobrze pod względem językowym. Jedyne podnoszone już wcześniej niektóre zbyt drobiazgowo informacje mogą powodować trudność w odbiorze toku rozważań, wymagają dużej uważności podczas czytania. Drobne błędy językowe pojawiają się na tyle sporadycznie, że nie wymagają przytaczania z jednym wyjątkiem, gdy chodzi o błędnie przywoływane w pracy nazwisko prof. K. Ślebzaka.

7. Konkluzja

Rozprawa doktorska Pani mgr Bożeny Bator zatytułowana: *„Zabezpieczenie społeczne inwalidów wojennych i wojskowych, kombatantów oraz osób represjonowanych – pomiędzy zaopatrzeniem społecznym z tytułu zasług a odszkodowaniem społecznym”* prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie doniosłego problemu naukowego. Przedłożona do oceny rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w art. 13 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789) w związku z art. 175 i art. 176 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018, poz. 1669 ze zm.) i może stanowić podstawę dalszego postępowania związanego z uzyskaniem stopnia naukowego doktora.

dr hab. Katarzyna Roszewska